

## **Les dones afganeses s'arrisquen a morir per escriure poemes**

El dia 7 de març s'inaugurava a la Sala d'Exposicions de la Societat Coral El Micalet de València, de la qual sóc responsable, una mostra de l'artista plàstica Pepa Espasa. Amb el títol de *Camí de denúncia. Art des de l'esperança*, es tractava el tema de la violència de gènere.

L'artista va parlar de la connexió que hi ha entre la seua obra i la poeta afganesa Nadia Anjuman, morta als 25 anys a causa de la pallissa de què fou objecte per part del marit, qui, com ella, tenia una formació acadèmica i cultural superior.

Amb anterioritat, havia conegut la coautora del premi de narrativa Prudenci Bertrana 2010, en anar a Girona a arreplegar el premi de poesia Miquel de Palol que se m'havia concedit. Era una jove afganesa resident a Barcelona que havia estudiat a la Universitat de Kabul disfressada de noi, sota l'era del poder talibà.

El tema m'interessava i no fa massa he rebut informació procedent del Centre Pulitzer d'investigació que m'ha permès comprendre per què les dones afganeses s'arrisquen a morir per escriure poemes.

En l'actualitat, hi ha a Kabul, la capital d'Afganistan, una societat literària femenina, *Mirman Baheer*, que es reuneix cada dissabte al vespre per recitar poemes de les integrants, moltes d'elles residents en zones rurals on no tenen accés ni a la cultura ni a la llibertat.

Ogai Amail, jove resident en un tranquil districte universitari de Kabul i membre fundadora de la societat literària, anota els versos d'aquestes escriptores que no poden anar a Kabul i que li reciten per mòbil. Amail viu amb una altra sòcia de *Mirman Baheer* en un bloc d'apartaments construït sota la dominació russa. S'hi va refugiar

després d'una baralla familiar que la va obligar a fugir. Té 40 anys i encara és fadrina. Estima la seua llibertat, però sap que a Afganistan la seua posició social no està assegurada perquè no té ni marit ni fills.

Mentre parlem de la situació de la dona afganesa, sona el mòbil i l'agafa apressada. A l'altra banda se sent la veu d'una joveneta que sona ronca a causa del fred: ha hagut d'eixir de casa sense abric per tal que son pare no sospités res. Com altres joves poetes, telefona habitualment en secret a Amail a fi de llegir-li els seus poemes i que ella els anote per recitar-los en les reunions dels dissabtes. No poden emprar el seu nom autèntic, perquè, si foren descobertes per la família, serien apallissades i, fins i tot, assassinades. El pseudònim de la jove poeta és Meena Muska (mots que signifiquen "amor" i "somriure" respectivament en llengua pashto). No hi ha esperança en la seua vida. L'any anterior va perdre el promès que estimava a causa d'una mina terrestre que va explotar al seu costat. La tradició l'obliga a casar-se amb un germà del mort, però ella no vol. Protesta contra el seu destí escrivint poemes. Encara que no sap quina edat té –no importa l'edat de les noies en aquest país– sembla que en són 17 anys. A través del telèfon se sent un vers seu:

*"Sóc com una tulipa del desert.*

*Moriré abans de ser oberta*

*i les ones de la brisa del desert se n'enduran els pètals"*

Meena viu a Gereshk, ciutat de 50.000 habitants en la província de Helmand, la més gran de les 34 que hi ha al país. És complicat viure-hi: a més de ser una de les majors productores d'opi del món –un dels motius, diuen els entesos, que hi haja tantes forces estrangeres batallant-hi–, és el baluard de les forces insurgents contra els occidentals. El pare la va traure de l'escola fa 4 anys perquè un grup

d'homes armats van segrestar una companya. Ara roman a casa cuinant i rentant; esperant ésser lliurada a un marit que no desitja. En secret, però, aprèn a escriure poesia. És l'única forma que té d'accedir a la cultura. Mai no pot veure's cara a cara amb forasters. I no pot llegir els seus versos a la família perquè pensarien que té una relació il·lícita i la colpejarien fins a la mort. És el destí de totes elles, llevat de les que viuen a Kabul, la capital. Meena expressa en els seus versos el que va malament a Afganistan i que afecta, sobretot, les dones. Assegura que continuarà escrivint versos fins a ésser assassinada:

*“El meu dolor creix mentre la meua vida minva,  
moriré amb el cor ple d'esperança”.*

Es considera la nova Rahila, poeta que es va immolar cremant-se. Com Meena, estava dictant-li un dia a Amail uns versos per telèfon, quan la va descobrir la seua cunyada. La família va pensar que parlava amb un noi. Els germans la colpejaren i li trencaren el quadern on anotava els poemes. Dues setmanes més tard es va suïcidar.

Aquestes joves poetes telefonen sovint Amail, bé mentre se celebren les reunions dels dissabtes, bé amb anterioritat. Amail ha assumit la responsabilitat de fer-los arribar a la resta d'escriptors.

Zarmina, nom real de Rahila, era ja una gran poeta. El seu llenguatge era molt personal i polític i tenia un gran coratge quan qüestionava la voluntat de Déu. És una altra nota comuna de totes aquestes poetes: es queixen a Déu del seu destí. Zarmina, per exemple, es preguntava sovint per què no pertanyia a un món on la gent entenguera el que ella sentia. O, reflexionava, si Déu tenia cura de la bellesa, no comprenia per què no podien les poetes tenir-ne cura també. I, acabava preguntant-se: Si Déu estima el Profeta, per què ella

estava en una societat on l'amor era un crim? Potser les musulmanes eren enemigues de l'amor?

Però Zarmina no és un cas aïllat dissortadament. És un cas més de les innumbrables poetes-màrtirs d'Afganistan.

*Mirman Baheer* descendeix d'una xarxa literària femenina de l'era talibà coneguda com "L'Agulla Daurada". Un grup de dones es reunia a Herat i, mentre cosia, parlava de literatura. Però *Mirman Baheer* ja no necessita ocultar-se a Kabul. Més de 100 membres seus, procedeixen de l'elit afgnesa: professores, parlamentàries, periodistes, universitàries... Acudeixen a les reunions dels dissabtes viatjant amb autobusos urbans, les cares descobertes, sabates de taló alt i abrics de pell. Disortadament, no s'esdevé el mateix a les províncies perifèriques –Khost, Paktian, Maidan Wardak, Kunduz, Kandahar, Herat i Farah–, on hi ha vora 300 membres i *Mirman Baheer* funciona en secret.

De 15 milions de dones afganeses, entre 8 i 10 milions viuen en àrees rurals. Malgrat els esforços d'alguns països occidentals per promocionar els drets de les dones, s'han trobat amb pocs èxits. Sols un 5% es gradua en secundària i la majoria es casen als 16 anys (tres de cada 4 matrimonis són forçats). Les joves poetes de províncies viuen en una situació molt perillosa i darrere alts murs controlats fèrriament per homes.

La poesia pashtun és la seua única forma de rebel·lar-se contra una situació de submissió. Empren la forma lírica anomenada *landai*, pròpia de la llengua pashto. Significa "petita i verinosa serp" i s'estructura en un seguit d'apariats de temàtica mortífera: són divertits, eròtics, aguts, tràgics... Pertanyen a la literatura popular i són, per tant, anònims i de tradició oral. No hi ha perill de descobrir-ne

l'autora. Encara que els homes poden recitar-ne, són “de propietat” femenina. Ja ho afirma rotunda Safia Siddiqui, poeta pashtun de nomenada i antiga parlamentària afganesa: “A Afganistan, la poesia és el moviment de les dones des de dins”.

Tradicionalment el *landai* s'ocupava de l'amor i del dol més pregons. Però avui s'hi han incorporat els temes dels matrimonis forçats, la ineffectivitat dels marits vells, la guerra, l'exili i la independència. Alguns, tractats amb fúria; d'altres, amb ironia. I també hi ha els fortament eròtics.

Saheera Sharif, fundadora del *Mirman Baheer* i membre del Parlament de la província de Khost, encara que no pas poeta, diu que “un poema és una espasa”. A Afganistan la poesia s'ha convertit en la forma més efectiva de lluita pels drets de les dones.

En les reunions dels dissabtes es reciten poemes i se suggereixen canvis. En origen, els *landai* es recitaven “la nit de la henna”, just el vespre abans de les noces. Mentre les dones es reunien al voltant de la núvia i decoraven el seu cos, els recitaven. Els talibans ho prohibiren per considerar-los immorals. Però també es recitaven al *godar*, plaça on es reunien les dones del món rural per arreplegar aigua. Encara que els homes no podien apropar-s'hi, anaven a sentir-les i llançar mirades furtives a les estimades. Hui, però, abraça totes les temàtiques.

La situació no és la mateixa per a les poetes que provenen de famílies cultes i viuen a Kabul. Zamzama, per exemple, té 17 anys i és filla d'un enginyer, que començà a llegir els seus poemes al pare als 11 anys. En sentir parlar de *Mirman Baheer*, va enviar-hi la filla per tal que aprengués encara més. La seua és una poesia combativa, no pas amorosa.

En contacte amb les autoritats locals i l'organització Wadan (Associació de Benestar per al Desenvolupament d'Afganistan) de Gereshk, s'ha sabut de l'existència de nombrosos casos de noies apallissades i assassinades per les seues famílies de dos anys ençà. Durant l'era talibà, el desconeixement d'aquesta situació era total i tot ocorria en una total impunitat.

Hi ha intents seriosos de millorar la situació de les dones en una àrea on el conreu de l'opi és escandalosament elevat mitjançant cursos de formació. Moltes d'elles combinen el treball a casa amb els cursos i l'escriptura de versos. Però la situació és perillosa per a aquelles dones que s'han constituït en líders dels moviments de defensa dels drets de les dones. Per als talibans i els seus seguidors estan massa prop d'Occident i del poder actual, així com de la lluita per la igualtat. En qualsevol moment poden ser assassinades. Així que han de viure i moure's amagades darrere burques. És el cas de Fàtima Zurai, creadora d'un cooperativa de dones que fan moneders de fantasia. El seu marit va ser assassinat pels talibans per treballar en la construcció d'una presa a mans d'una empresa occidental i el seu fill, atropellat per un *marine* nord-americà, també mort. L'important, però, és que les dones afganeses són molt més conscients dels seus drets i lluiten per ells al si de la família. Si aconsegueixen ser respectades, tot va bé. Si no, rebran pallisses i se suïcidaran.

En el cas de Zarmina, els pares sempre van negar que se suïcidara: havia estat un accident, deien. En realitat, ho va fer perquè la família es va negar que es casara amb l'home que estimava ja que no podia pagar els 12.000 dòlars de dot.

La pràctica de cremar-se de les poetes afganeses és pròpia de la cultura del país. És originària de l'Índia on rep el nom de *suttee*, avui

prohibida al país. Les vídues es llancen a la pira funerària on crema el cadàver del marit. En certa forma, veuen aquest tipus de mort com a romàntic i honorable.

L'objectiu de moltes poetes seria arribar a Kabul on assolirien la llibertat. Dissortadament, no n'hi arriba gairebé cap.